

Florian Boer en Dirk van Peijpe
van De Urbanisten

Tekst Mark Hendriks
Foto Christiaan Krouwels

'Auto's kunnen een positieve bijdrage leveren aan de sfeer'

Bureau De Urbanisten onderscheidt zich door een 'polytechnische' benadering van stedelijke opgaven. Ze houden zich bezig met water, mobiliteit, afval en energie. Blikvanger: een wateropslagplein in Rotterdam.

Dirk van Peijpe studeerde planologie aan de Verkeersacademie in Tilburg (tegenwoordig NHTV) en stedenbouw aan de Rotterdamse Academie van Bouwkunst. Hij werkte vijftien jaar voor de Dienst Stedenbouw van Rotterdam, eerst als buitenruimteontwerper, later als stedenbouwkundige. Hij tekende onder meer aan het Skatepark op de Westblaak en aan het masterplan voor het Wijnhaveneiland. In 2005 stapte Van Peijpe over naar bureau VHP, waar hij in 2006 partner werd en met Florian Boer de afdeling stedenbouw leidde. Eind 2008 richtten ze De Urbanisten op. Van Peijpe is gastdocent aan de Rotterdamse Academie van Bouwkunst.

Florian Boer studeerde in 1994 als omgevingstechnoloog af aan de TU Eindhoven. Daarna werkte hij voor de gemeente Rotterdam op het projectbureau Kop van Zuid en de afdeling Stad en Regio. In 1998 vertrok Boer naar de Dienst Stadsontwikkeling van de gemeente Groningen, waar hij werkte aan het Oosterhamriktracé en het CiBoGatterrein. In 2000 begon Boer zijn eigen bureau Scape en in 2006 werd hij partner bij bureau VHP waar hij met Dirk van Peijpe de afdeling Stedenbouw ging leiden. Met Van Peijpe richtte hij in 2008 De Urbanisten op. Boer geeft les aan de Rotterdamse en Amsterdamse Academies van Bouwkunst.

Op een late maandagmiddag zindert de hitte boven het Oude Noorden, een volkswijk in het hart van Rotterdam. Voor het door architect Maaskant ontworpen schoolgebouw van Technicon – met aan de voorgevel een sculptuur van Karel Appel – wordt gebouwd aan het eerste waterplein ter wereld. Traptreden leiden naar een verdiept betonnen sportveld. Ernaast liggen bassins, omgeven door een lijnenspel van metalen goten. Rondom staan hekken, hier en daar liggen bouwmaterialen in het zand. Het plein in aanleg is niet alleen bedoeld voor sport en ontspanning. Bij hevige buien worden het bassin en het verdiepte veld gebruikt voor de berging van regenwater. Het waterplein is een idee van De Urbanisten, het stedenbouwkundig bureau van Florian Boer en Dirk van Peijpe. 'Het is een experiment', vertelt Van Peijpe terwijl hij met een zakdoek het zweet van zijn voorhoofd dept, 'ook voor de aanne-mer – die heeft nog nooit zoiets gemaakt.' Compagnon Boer loopt naar de brede uitsparing in de betonwand. 'De ruimte achter deze wand is via een brede pijp verbonden met de omgeving van de Hofbogen. Zware regenval kan daar niet door het riool verwerkt worden. Ongeveer vijftien keer per jaar wordt een regenwateroverschot hier geborgen. Na een dag loopt het weg naar het open water van de Noordsingel waarmee het riool wordt ontlast.' Hij glimlacht: 'Het zal een spectaculair gezicht zijn – het water dat uit de gleuf stroomt, het plein dat langzaam volloopt.'

Exemplarisch

Als de fotograaf Boer en Van Peijpe vraagt om op een traptrede plaats te nemen, klinkt aan de overkant een stem. 'Hé Florian, Dirk, alles goed?' Een medewerker van de gemeente Rotterdam steekt het plein over. Ze is bezig met de voorbereidingen voor het openingsfeest in december. 'We maken er een evenement van. Rotterdam is trots op het waterplein. Bij de aanpak van waterproblemen in de stad lopen we voorop.' Van Peijpe knikt: 'Buitenlandse delegaties, zoals onlangs nog uit Los Angeles, bezoeken op het gebied van watermanagement onder meer Kinderdijk en de Maeslantkering.' Hij tuurt over het waterplein in aanbouw: 'En sinds kort komen ze ook hier.' Het waterplein is exemplarisch voor het bureauprofiel van De Urbanisten. Een civieltechnisch vraagstuk – de opvang van regenwater – is gecombineerd met het

ontwerp van een aantrekkelijke openbare ruimte.

Florian Boer en Dirk van Peijpe voelen zich verwant met de Rotterdamse stadsbouwmeester W.N. Rose die in de negentiende eeuw het befaamde singelplan tekende om een eind te maken aan de cholera-epidemieën in het overbevolkte Rotterdam. De Schie en de Rotte werden gescheiden van het stadswater, drinkputten aangelegd, nieuwe singels gegraven die regelmatig met vers water werden doorgespoeld. 'Die singels zijn nog altijd mooie parkstructuren en aantrekkelijke buitenruimten', vertelt Van Peijpe op het kantoor van De Urbanisten in de Jufferstraat, tussen de torenflats van het Wijnhaveneiland en vlak bij de Maas. 'In het singelplan combineerde Rose stadsverfraaiing met ingenieurskunst.'

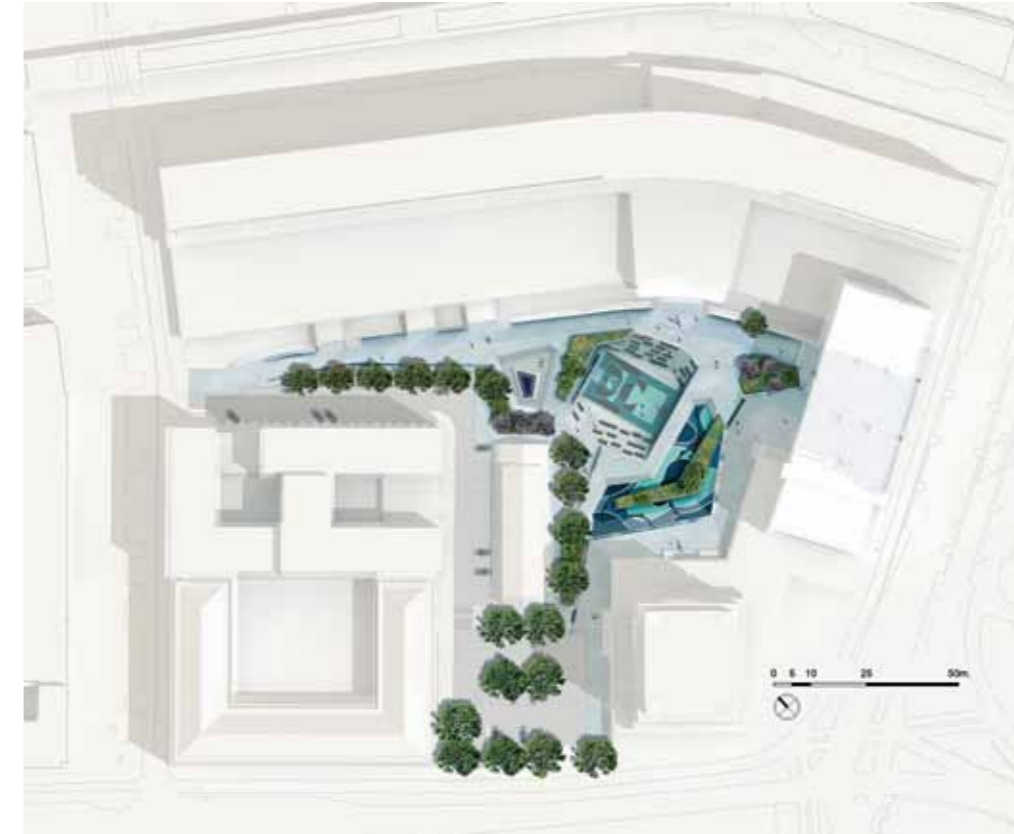
Lager pitje

Als een van de weinige bureaus profileert De Urbanisten zich met 'polytechnische' opgaven op het gebied van water, mobiliteit, afval en energie. 'We zijn verbaasd dat die aspecten zo weinig aandacht krijgen, terwijl ze aan de oorsprong van het vak stedenbouw hebben gestaan', aldus Florian Boer. 'In de negentiende eeuw sleutelden stadsplanners en ingenieurs aan transport-, water- en afvalsystemen om steden leefbaar en hygiënisch te maken. Dat is in de loop der tijd verdwenen: stedenbouw ging steeds vaker over bouwvolumes die in een verkavelingsplan een plek moesten krijgen. De rest werd uitbesteed aan verkeerskundigen, watermanagers, technici. Energie was tot voor kort zelfs helemaal van de stedenbouwkundige radar verdwenen.'

Van Peijpe durft oorzaken aan te wijzen: het modernisme, waardoor specialisatie steeds meer in zwang raakte, en de invloed van de stijlstroming beaux arts waarin de morfologie van de stad en de compositie van het straatbeeld veel nadruk krijgen. 'Bij bijvoorbeeld hoogbouw gaat het ook om de ontsluiting, om de energiehuishouding, om de technische organisatie.'

De laatste jaren krijgen steeds meer vakgenoten belangstelling voor de relatie tussen stedelijke ontwikkeling en vraagstukken op het gebied van water, mobiliteit en energie. Crises helpen daarbij, meent Boer. 'De klimaat- en energiecrises versterken de urgentie, door de economische crisis is de vastgoedontwikkeling op een lager pitje komen te staan. Ik zeg daarmee niet dat de financiële crisis een zegen is. Want het

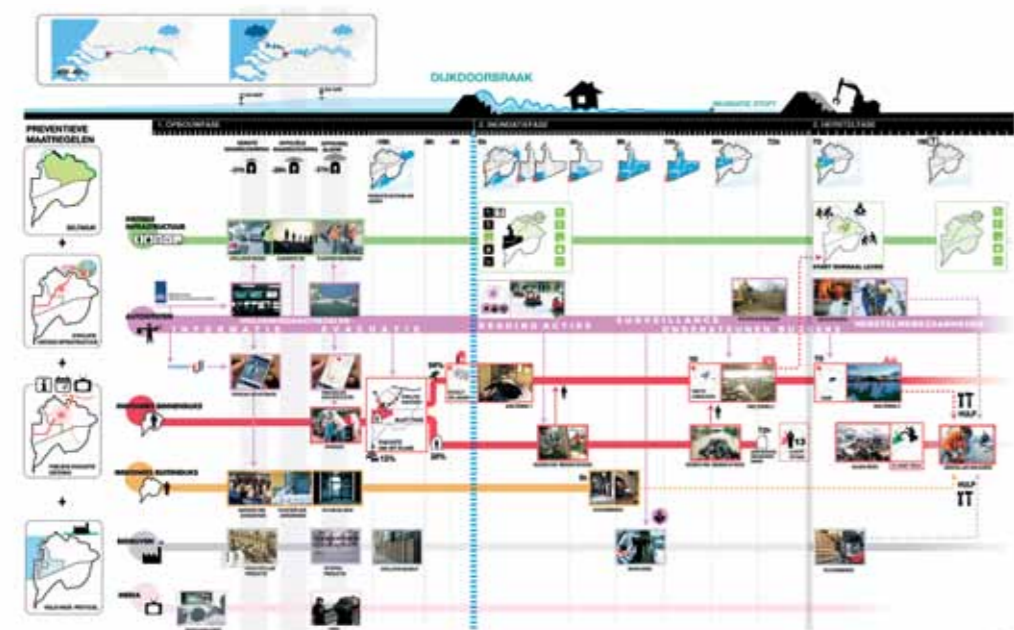
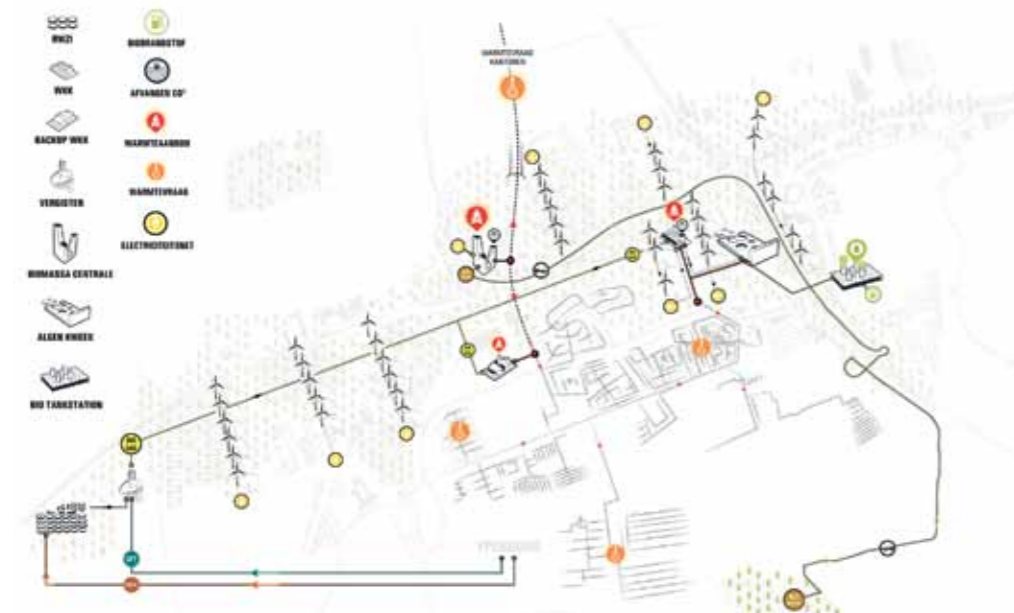
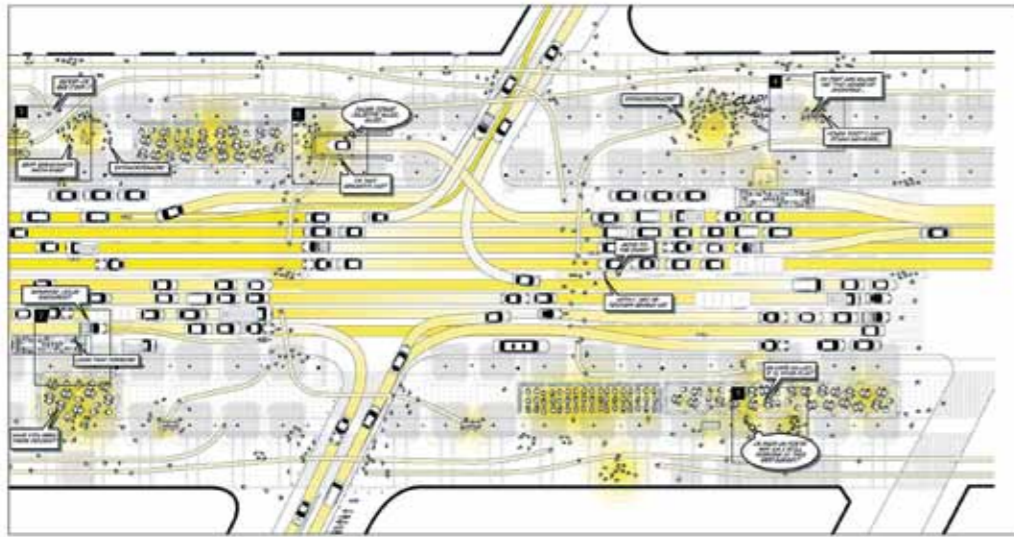
'Stedenbouw ging te lang over de plaatsing van bouwvolumes. De rest werd uitbesteed aan verkeerskundigen, watermanagers, technici. Energie was helemaal van de stedenbouwkundige radar verdwenen'

Ontwerp van het eerste waterplein ter wereld. In het midden het verdiepte sportveld, aan weerszijden bassins voor de opvang van regenwater afkomstig van de daken.

Het waterplein in aanleg. Uit de brede uitsparing stroomt bij hevige regenval het verdiepte plein vol.

Een poster met het scenario voor calamiteiten in Dordrecht. Wie doet wat in het geval van een dijkdoorbraak?

Boven: Straatscènes op de Champs d'Elysees in Parijs. Midden: het plan voor een energielandschap langs de A4 bij Den Haag.

geldgebrek raakt ook het werken aan dijkversterking of infrastructuur.' Hun fascinatie voor de technische kant van stadsontwikkeling komt niet uit de lucht vallen. Van Peijpe studeerde planologie aan de Verkeersacademie in Tilburg alvorens hij aan de Rotterdamse Academie van Bouwkunst stedenbouw deed. Boer volgde aan de TU in Eindhoven de opleiding omgevingstechnologie waarin de relatie tussen de gebouwde omgeving en het menselijk gedrag centraal staat. Ze ontmoetten elkaar bij VHP, een architectuur- en stedenbouwbureau dat in 2007 overgenomen werd door ingenieursbureau Royal Haskoning. In plaats van een zegen – ontwerpers en ingenieurs in één bedrijf! – merkten Boer en Van Peijpe dat de ruimte voor onderzoek en experiment beperkt was. Boer: 'De cultuur in zo'n groot bedrijf is anders – het is heel formeel, elk uur moet je verantwoorden.' In 2009 besloten Boer en Van Peijpe hun eigen bureau op te richten. 'Het was op het terras van het Westerpaviljoen toen we deze ambitie voor het eerst uitspraken', herinnert Boer zich. 'Voor mij was het vanzelfsprekend, ik had eerder een bureau gehad en zag in Dirk een goede partner.' Van Peijpe vond het een spannende stap. 'Ik had jaren bij de gemeente Rotterdam gewerkt, en daarna in loondienst bij VHP. Maar ik had vertrouwen, we hadden met ons bureauprofiel echt iets te pakken.'

Energielandschap

Het werk van De Urbanisten kenmerkt zich voornamelijk door langjarige en studieuze projecten. Voor het ministerie van Infrastructuur en Milieu verkende het bureau hoe langs de oevers van het IJ en de Zaan civieltechnische ingrepen voor waterveiligheid en bodemsanering ruimtelijk ingebed kunnen worden. De Urbanisten maakte een plan voor regenwaterberging in de openbare ruimte van de Amsterdamse Zuidas en in Den Haag een plan voor een energielandschap langs de A4. In New York is het bureau – in een consortium met

'Het is opvallend dat de gigantische stoet auto's een positieve bijdrage levert aan de sfeer van de Champs d'Elysees'

andere bedrijven – geselecteerd voor een ontwerpcompetitie voor de wederopbouw van plekken die in 2012 getroffen werden door de orkaan Sandy. Onlangs kwam de studie Functional Ambiance gereed, dat tot stand kwam in samenwerking met de Hogeschool Rotterdam. In het zelfgeïnitieerde onderzoek bestudeerde De Urbanisten tien Europese straten – zoals de Rambla de Catalunya in Barcelona en Kensington High Street in Londen – om uit te vinden wat het geheim is achter een goede stadsstraat. Op de eerste pagina van het knalgele rapport wordt de Amerikaanse stedenbouwer en publicist William H. Whyte geciteerd: 'De straat is de rivier van het stedelijk leven, de plek waar we samenkomen, het pad naar het centrum.'

Mensen en hun stad

Van Peijpe bladert naar het hoofdstuk over de Champs d'Elysees. 'Het is opvallend dat de gigantische stoet van auto's een positieve bijdrage levert aan de sfeer. De Champs d'Elysees is nog altijd de plek van de flaneurs, en met hen is uitermate goed rekening gehouden. Naast de vele rijbanen zijn brede trottoirs gemaakt. Er is een prettige zonering aangebracht met ruimte voor informele en spontane activiteiten.' Voor hun bevindingen ontwierp het bureau een beeldtaal – zodat het verhaal voor ontwerpers én verkeerskundigen leesbaar is. 'Het vinden van de juiste taal was een proces van trial and error', legt Boer uit. 'We hebben mensen in dienst die erg goed kunnen tekenen. Die klooiën, die schetsen, die zoeken, net zolang tot we het gevonden hebben.' In plaats van de traditionele dwarsdoorsnede is van elke straat een bovenaanzicht getekend waarin zich verschillende scènes afspelen. 'Die scènes werken we uit', licht Van Peijpe toe. 'Daarmee laten we zien wat nodig is voor een prettige interactie tussen voetgangers en automobilisten, tussen de mensen en hun stad.' Een eigen tekenstijl is een handelsmerk van De Urbanisten. Voor de gemeente Dordrecht ontwierp het bureau een script

om op overzichtelijke wijze te verbeelden wat wanneer moet gebeuren bij een dijkdoorbraak. Om voor het waterplein medestanders te krijgen werd een stripboek gemaakt. 'Ik was bang dat het waterplein in het beleid zou vastlopen', verklaart Boer. 'We moesten dus zorgen dat een breder publiek kennis nam van het idee. Ik ben een fan van strips, dus ik dacht: ja, een stripboek kan het verhaal achter het waterplein goed en duidelijk uitleggen.'

Politieke agenda

Een terugkerende vraag is wat er met hun ontwerponderzoeken gedaan wordt – oftewel: krijgen Van Peijpe en Boer hun ontdekkingen en aanbevelingen door beleids- en besluitvormingsprocessen? Volgens Florian Boer lukt dat alleen als je als ontwerper het probleem goed in de vingers hebt. 'Beleidsmakers en politici laten zich vaak alleen adviseren door ingenieurs. Om als ontwerper gehoord te worden moet je eerst het vraagstuk doorgronden – en niet meteen met allerlei oplossingen komen. Dat is de manier om je project te verankeren in de technocratische en politieke wereld van bijvoorbeeld het Deltaprogramma.' Ze weten nog hoe de programmadirecteur van het deelgebied Rijnmond-Drechtsteden reageerde toen werd voorgesteld om ontwerpers een verkenning naar de Rotterdamse dijkkring 14 te laten doen. 'Ontwerpers? Wat moet ik daarmee?', zou ze gezegd hebben. Daar is ze op teruggekomen, merkte Boer. 'We zochten naar mogelijkheden om dijkversterking en stedelijke ontwikkeling te combineren, maar eerst hebben we nauwkeurig in kaart gebracht waar en wanneer dijkverbetering nodig is.' Die aanpak sloeg aan: Boer en Van Peijpe werken inmiddels nauw samen met het kernteam van het Deltaprogramma aan de uitwerking van beleidsvoorstellen. 'En', lacht Boer, 'het gevoelige voorstel om klimaatgelden ook te gebruiken voor stedelijke ontwikkeling staat gelukkig nog steeds op de politieke agenda.' De mannen van De Urbanisten hebben

geleerd volhardend te zijn. Het idee voor het waterplein stamt uit 2004 en sindsdien is met het concept geleurd: langs wethouders, langs deelgemeenten, langs afdelingen die normaal gesproken niet met elkaar samenwerken. 'De kunst is om een concrete oplossing te bieden', aldus Boer. 'Het waterplein is een tastbare oplossing voor een abstract klimatologisch vraagstuk.' Van Peijpe besluit: 'Het is fantastisch dat het nu wordt aangelegd. Een uitgevoerd project is uiteindelijk het beste bewijs dat het werkt.'

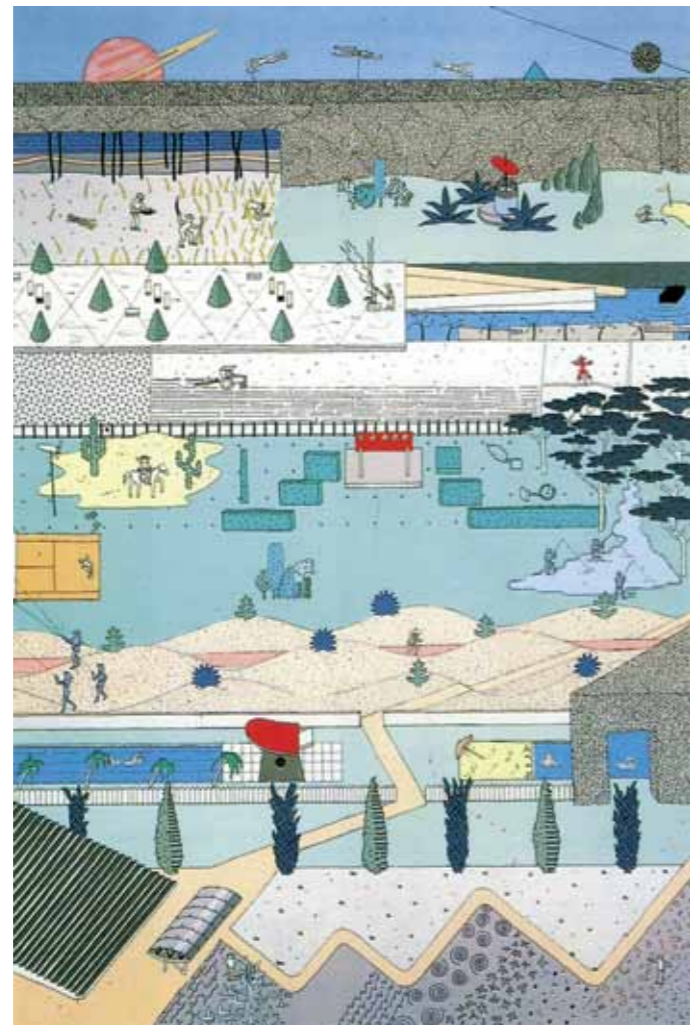

De inspiratie van De Urbanisten

1

Openbare ruimte zien we het liefst als plekken waar we creativiteit proberen te stimuleren en uit te dagen

2

Gezamenlijke inspiratie

1. Alledaags stadsleven

Het leven van alledag in de stad is iedere keer opnieuw een inspiratiebron. De balans tussen ontmoeten, uitwisselen, ontwijken en samen zijn gaat nooit vervelen. Mensen zijn creatief en openbare ruimte zien we het liefst als plekken waar we die creativiteit proberen te stimuleren en uit te dagen.

2. Vroeg OMA-werk

Tijdens onze studie, rond het begin van de jaren negentig, herdefiniëerde het bureau OMA onze kijk op onze vakdisciplines: architectuur via het ontwerp van het gebouw, continue publieke domein in de bibliotheek van Jussieu; landschapsarchitectuur door het orkestreren van programma in het ontwerp voor Parc de la Vilette (zie afbeelding); stedenbouw door het ontwerp van de open ruimte van de stad centraal te stellen in het voorstel voor Melun Sénart. Daarbij hoorden telkens fantastische conceptuele maquettes en frisse tekeningen.

3

Inspiratie: Dirk van Peijpe

3. J.G. Ballard – 'Highrise'

'Later, as he sat on his balcony eating the dog, Dr Robert Laing reflected on the unusual events that had taken place within this huge apartment building during the previous three months.' Deze onvergetelijke openingszin

4

leidt naar de fascinerende wereld die J.G. Ballard (1930 – 2009) beschrijft in zijn boeken. Zijn dystopische verhalen spelen zich af in het technologisch landschap van snelwegen, hoogbouw complexen, gated communities, winkelcentra en suburbane woonwijken. In dit vervreemdende landschap gaan mensen zich te buiten aan excessen van consumptie, drugs, seks en geweld. Zijn uitvergrooting van de alledaagse stedelijke realiteit is verontrustend, maar eenmaal in zijn wereld laat die je niet meer los.

4. John Coltrane – 'My favorite things'

Muziek kan mij rechtstreeks raken, meer dan elke andere vorm van creativiteit. Goede muziek gaat right from the heart to the heart. Mijn favoriete muziek heeft altijd soul: The Velvet Underground, Johnny Cash, Little Walter... en John Coltrane. Zijn vertolking van My favorite things uit 1961 is betoverend en een blijvende bron van inspiratie.

Inspiratie: Florian Boer

5. Beeldroman

Beeldverhalen van auteurs zoals Enki Bilal, Shaun Tan, Erik Drooker, Hanco Kolk, Moebius, Chris Ware en Schuiten&Peeters zijn stripverhalen waarin de tekening niet alleen een personage volgt in zijn avonturen, maar waar de tekenstijl tevens de emotie die wordt uitgedrukt reflecteert. De plaat van Enki Bilal hiernaast komt uit een serie van vier boeken waarin Bilal een verontrustend apocalyptisch verhaal vertelt waarin droom en werkelijkheid door elkaar lopen. De schetsmatige tekenstijl met harde kleuraccenten toont een duistere, stedelijke wereld die ook heel aantrekkelijk is.

6. > 3.000 meter

Op grote hoogte is de lucht ijl, is het landschap abstract, eindeloos en zijn licht en het weer allesbepalend. Wandelend door bergen wordt mijn hoofd leeg en ontstaat er ruimte. Dat gebeurt meestal op dag drie van de wandeling. Dan valt ook op hoe goed de menselijke zintuigen werken. Vooral over mijn gehoor en reukzin verbaas ik me telkens weer. Op zo'n moment komt inspiratie met bakken binnen. Op de foto: Ladakh, India.

5

6

